

Jurga Sadauskienė. Didaktinės lietuvių dainos: Poetinių tradicijų sandūra XIX–XX a. pradžioje, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2006. – 254 p.

Turime dar vieną monografiją, parengtą Lietuvių literatūros ir tautosakos institute apgintos disertacijos pagrindu. Iš pirmo žvilgsnio disertacijos objektas atrodo nepatrauklus – esame išugdyti tradicijos ir tautosaką žiūrėti pirmiausia kaip į meno kūrybą. Iš tokių pozicijų vėlyvosios dainos yra nepalankioje situacijoje: senųjų tradicinių liaudies dainų vertinimo kriterijai joms nebetinka, iš individualiosios poezijos reikalaujamo meniškumo nei teksto unikalumo jos negali turėti. Ta prasme esančios folkloro ir literatūros paribyje, šios dainos nebuvo vertinamos tautosakos rinkėjų, nesusilaukė nė didesnio tyrinėtojų dėmesio. Tačiau monografijos autorė išvengė, regis, akivaizdaus pavojaus paskėsti smulkmeniškoje didaktinių (kitų apibūdinimu – moralistinių) dainų tekstų, kaip pagrindinio tyrinėjimo objekto, analizėje. Ji pasirinko kur kas vaisingesnį kelią. Autorė, šias dainas įtraukusi į itin platų kultūrinio gyvenimo ir visuomenės raidos poveikio lauką, iškelia bei atskleidžia jų ištakas, sąsajas su kitais kultūros reiškiniais, nustato santykį su tradicine liaudies kūryba, rašytine literatūra, su XIX ir XX amžių sandūroje kilusiomis naujomis visuomeninėmis idėjomis. Nurodydama didaktinių dainų idėjinę paskatą, literatūrines jų tekstų ištakas, ryšio su tradicine lietuvių tautosaka ieško atskleisdama vidinius abiejų kūrybinių sluoksnių ypatumus, pirmiausia – etinį bei socialinį normatyvumą. Vėlyvųjų dainų santykis su tradicinėmis senosiomis

liaudies dainomis atskleidžiamas tiek teksto atžvilgiu, analizuojant anų ir šių dainų pasaulėvaizdį, poetinės minties raišką, tiek ir aptariant dainavimo aplinkybes bei pobūdį, inspiracijas, liaudies dainininko laikyseną, dainininko ir „auditorijos“ ryšį. Trumpas, kondensuotos minties baigiamasis skyrius „Didaktinių dainų sociokultūrinė reikšmė“ gražiai užsklendžia knygos struktūrą.

Šioje monografijoje pateikta plati XIX ir XX amžių sandūros kultūrinio bei literatūrinio gyvenimo panorama, kurioje įprasmintas didaktinių dainų radimasis ir gyvavimas, gali teikti paskatų ir kitokiems folkloristikos tyrinėjimams – pavyzdžiui, į tam tikrą lietuvių patarlių sluoksnį pažvelgti šiame veikale iškeltais aspektais.

Platus tyrinėtojos požiūris, įgalinęs drąsiai peržengti gryniosios folkloristikos rėmus, įžvalgūs ir gerai pagrįsti teiginiai yra įgiję sklандаus, patrauklaus skaityti teksto pavidalą. Atskiros paminėjimo vertas „Prasitarimas“, autorės perskaitytas auditorijai disertacijos gynimo metu, o dabar įdėtas prieš „Įvadą“, regis, sunkiai derėtų prie monografijos oficialumo. Tačiau šis toks neakademiškas, emociingas tekstas skatina ir visame tyrinėjime šalia kultūrologijos ir folkloristikos mokslo teiginių bei išvadų įžvelgti, pajusti ir asmens gyvenimo dimensiją, primena, kad folkloras kur kas artimiau negu literatūra yra susijęs su žmogaus vidiniu, emociniu gyvenimu ir kad folkloristikos mokslas įstengia tai matyti.

Lilija Kudirkienė